

ANTONIO FERNÁNDEZ DE BUJÁN, *DERECHO PRIVADO ROMANO*, MADRID, IUSTEL, 2008, 375 PÀGINES

Qualsevol bon jurista sap que l'estudi històric del dret és imprescindible per a comprendre què és vigent en l'actualitat. Amb metodologies diverses, els iusprivatistes participen amb entusiasme en el procés de construcció d'un dret privat comú europeu, però el discurs teòric més sòlid encara pertany avui als romanistes i historiadors del dret que, en aquesta (de vegades, doble) condició, exerceixen d'excel·lents comparatistes. Ni la llengua ni les lleis són ja comunes a les diferents nacions que integren la Unió Europea, però el dret romà i la seva reelaboració posterior permet redescobrir tot allò que les fa comunes.

Antonio Fernández de Buján, catedràtic de Dret Romà de la Universitat Autònoma de Madrid, participa d'aquest plantejament. Des del convenciment que aprendre els raonaments del dret romà pot ajudar a conèixer el funcionament de les institucions actualment vigents, l'autor postula una visió historicista del dret i presenta el dret romà com el fonament del dret privat actual. El llibre condensa en tres-cents setanta-cinc pàgines de lectura exquisida una anàlisi diacrònica de la concepció romana del dret privat, en les seves diverses etapes (clàssica, postclàssica i justiniana), sense oblidar les imprescindibles referències a algunes reelaboracions posteriors, i reflecteix una concepció del dret privat *actual* a la vista d'un dret, el romà, que ja no ho és. Això s'explica amb el paral·lelisme entre les institucions estudiades i les regulades en el Codi civil espanyol (a vegades, també en la Llei d'enjudiciament civil o la Llei d'hipoteca mobiliària i penyora sense desplaçament possessori) i, en concret, amb la remissió oportuna als preceptes d'aquestes normes o fins i tot la transcripció d'aquests. Això només és possible si el passat es llegeix amb la mirada posada en els problemes que planteja el present, la qual cosa, al seu torn, exigeix tenir molt clar que, de vegades, les categories actuals només encaixen parcialment, o només de manera nominal, en els plantejaments pretèrits. Però fins i tot quan la tradició romanista no ha quedat recollida en un text legal de vigència efectiva, l'exposició continua essent d'utilitat per a comprendre el perquè dels canvis, en quina mesura estaven justificats o quins factors econòmics, socials o polítics han contribuït al desús d'algunes institucions.

Per descomptat, el dret romà ha evolucionat i ha crescut al llarg de la història. Aquesta no segueix una línia recta i, per tant, l'interpret no ha de prescindir d'altres fonts que, sens dubte, van influir de manera més directa en el codificador espanyol. Això, que l'autor reconeix obertament al llarg del seu estudi, bé a partir de referències concretes a la tasca dels juristes medievals (p. 44, 227, 230, 261), bé a la dels autors de la pandectística (p. 160-161, 194-195, 199-200),

no fa sinó reforçar la tesi de partida: que la realitat romana està subjacent en l'actual o, en altres paraules, que el Codi civil espanyol no fa més que cristal·litzar la continuada romanització de la vida jurídica. Entre molts altres exemples, pot destacar-se el que proporciona l'article 29 del Codi civil, que conté una formulació general de la protecció del concebut i no nascut provinent del dret romà (justinianeu, amb tota probabilitat) i que, tanmateix, va arribar al Codi civil a través del dret històric castellà i, més concretament, del dret de la recepció recollit a *Partidas*, 4.23.3. Gregorio López reconeix explícitament el lligam d'aquesta llei amb la legislació romana quan, en comentar el paràgraf referent a «a pro della», afirma: «Adde. Lex. Qui in utero, ff. de statu hominum» (D., 1.5.7). Segons aquesta Llei del Digest, «[q]ui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset custoditur, quotiens de commodis ipsius partus quaeritur: quamquam alii antequam nascatur nequaquam prosit», formulació que el mateix Gregorio López recull quan, en comentar el títol de la P., 4.23.3, diu, traduint al llatí el text castellà: «Qui in utero matris sunt, si de eorum commodo tractatur, pro natis habentur, secus si de incommodo.» Gregorio López no fa altra cosa que recollir la *regula iuris* vulgar «conceptus pro iam nato habetur», recollida pels juristes medievals.

El llibre té un total de divuit capítols correlatius, no precedits d'una divisió en funció dels diferents blocs temàtics en què es podria haver dividit l'exposició. Després d'una breu introducció històrica que, al seu torn, perfila una part general sobre el concepte i els diferents significats del *ius* (p. 17-40), segueixen tres capítols dedicats al dret de la persona (p. 41-114), dos al dret de família (p. 115-155), dos més al negoci jurídic (p. 157-192) i, finalment, en els deu últims capítols, que ocupen gairebé la meitat del llibre, s'explica el dret de béns: possessió, classes de béns, formes d'adquirir la propietat i els diversos drets reals limitats (p. 193-375). En tots aquests capítols, el lector trobarà explicacions suggeridores, en les quals l'autor no deixa mai d'exposar el seu punt de vista personal, però sense perdre de vista que la finalitat és escriure un manual. Un manual és substancialment diferent d'un tractat i té un públic ben definit: els estudiants; i, en aquest cas, els del primer semestre del grau en dret o, fins ara, de la llicenciatura. Això no obstant, Fernández de Buján presenta una sòlida base per a qui pretengui anar més lluny. Ho demostra l'excel·lent bibliografia que acompanya cada capítol, més per a iniciats que per a novells.

El manual té un marcat caràcter propedèutic, preparatori per a l'estudi del dret civil en cursos posteriors, la qual cosa el fa especialment atractiu tant per als alumnes de l'assignatura de Dret romà com per als professors que ensenyen la de Dret civil. El text és concís i l'estranya —i, per això mateix, molt apreciable— característica és la perfecta claredat en la selecció i l'exposició de dades, els

problemes i les seves solucions. Explicar allò que és imprescindible, de manera pedagògica, sense caure en el simplisme, és una virtut que és a l'abast de molt pocs. Antonio Fernández de Buján n'és un. Per això no hauria de trigar a ampliar l'estudi al dret d'obligacions i contractes, i al dret de successions. A l'efecte de facilitar el maneig del nou text, sens dubte valdria la pena l'esforç d'incloure-hi uns índexs finals que remetessin als conceptes, les normes i els juristes citats al llarg de l'estudi.

Esther Arroyo i Amayuelas
Professora titular de dret civil
Universitat de Barcelona